

ОКСАНА ВАСИЛІВНА ПЧЕЛІНА

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та судової експертології, Харківський національний університет внутрішніх справ

**ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ
СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОРУПЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTI**

В останні роки особливої популярності набув термін «корупція» і похідні від нього – «корупційні правопорушення», «корупційні злочини». Цими термінами оперують як на політичній арені, так і з наукових трибун. Тому й ми не оминули увагою питання про корупційний характер окремих злочинів у сфері службової діяльності. Адже в наявних наукових напрацюваннях з дослідження злочинів у сфері службової діяльності та корупційних діянь основна увага приділялась вивченню значення, змісту, ознак корупції та засобів боротьби з нею відокремлено від такої категорії кримінальних правопорушень як злочини у сфері службової діяльності. Тільки в 2013 році з'явилися перші спроби дослідження особливостей розслідування злочинів корупційної спрямованості (В. А. Журавель, В. Ю. Шепітько) [1]. Згодом проводилися дослідження іншими вченими, спрямовані на визначення: поняття та загальної характеристики корупційних злочинів, особливостей кримінальної відповідальності та покарання за них [2], шляхів удосконалення кримінально-правових норм про корупційні злочини та інші посягання, пов'язані зі службовим зловживанням (О. П. Горпинюк) [3], заходів протидії та запобігання корупційним злочинам у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (О. В. Шемякін) [4], методологічних засад доказування таких злочинів (А. В. Шевчишен) [5], а також перспективи формування комплексної методики розслідування корупційних злочинів (Т. І. Савчук) [6].

Проте й по сьогодні не вироблено однозначної позиції стосовно термінологічного позначення злочинів, пов'язаних з корупційними проявами, та їх визначення. Наведена ситуація негативно відображається на діяльності з

боротьби з такими кримінальними правопорушеннями. Тому беззаперечним є твердження про те, що чітке й однозначне розуміння злочинів у сфері службової діяльності корупційної спрямованості має важливе кримінально-правове й криміналістичне значення, оскільки від цього залежить правильна кваліфікація дій особи й спрямованість діяльності органу досудового розслідування, яким встановлюються факт вчинення злочину та причетність до нього не будь-якої особи, а лише суб'єкта вчинення вказаної категорії кримінальних правопорушень [7, с. 68].

Тож краще усвідомити зміст і основні ознаки злочинів у сфері службової діяльності корупційної спрямованості дозволить чітке розуміння корупції та похідних від неї термінів. Зокрема, корупцію прийнято визначати як негативне соціальне явище [8, с. 85]. При цьому, А. О. Лебедева уточнює: корупція – не просто явище, яке торкається економічного, соціального та політичного життя країни. Вона пронизує всю систему влади та може вразити значну частину інструментів, що забезпечують взаємодію суспільства та влади [9, с. 135]. На «збірний» характер корупції вказують також К. М. Абдієв і Н. О. Єгорова [10, с. 9; 11, с. 31].

Як вдало було зазначено, злочини «корупційного характеру» не мають єдиного основного об'єкта, інколи істотно різняться за ступенем суспільної небезпеки; відрізняються значним різноманіттям дій (бездіяльності) та наслідків, що становлять об'єктивну сторону злочинів; не володіють єдиними, властивими всім без винятку, особливостями суб'єктивної сторони. У зв'язку з цим значення корупції зводиться виключно до її соціологічного поняття. Тому множинність і різноманіття правопорушень, пов'язаних із корупцією, ще раз наводять на думку про неможливість існування корупції як самостійного складу правопорушення [11, с. 14, 28-29]. Зокрема, О. І. Кірпишніков під корупцією розуміє використання державної служби в особистих інтересах у найширшому сенсі, у відповідності до якого це негативне соціальне й правове явище може існувати поряд із державною і в недержавній сфері [12, с. 18].

З приводу наведеного вважаємо, що в кримінальному законі виділити окремий склад злочину, який би передбачав відповідальність за корупційні діяння, неможливо. Тим паче, що вбачається вірною думка, згідно з якою переважна кількість злочинів у сфері службової діяльності є корупційними за своїм характером. Це пояснюється тим, що ці злочини переслідують ціль збагачення, а сфера службової діяльності є засобом досягнення цієї цілі. А так, як злочини у сфері службової діяльності є «розсіяними» по Особливій частині КК України, то передбачення відповідальності за корупційні діяння в одному складі злочину не вбачається можливим.

У криміналістичній літературі також уживалися спроби надати визначення службовим злочинам корупційної спрямованості. Зокрема, можна зустріти трактування останніх, як суспільно-протиправних діянь, які вчиняються службовою особою із корисливої або іншої особистої зацікавленості, що потягло суттєві порушення прав і законних інтересів громадян і організацій або охоронюваних законом інтересів суспільства або держави [7, с. 69]. У цілому запропонована дефініція вбачається вірною, проте викликає певні зауваження. По-перше, вважаємо доречніше вживати термін «злочини у сфері службової діяльності корупційної спрямованості», так як вказане поняття вказує на сферу, в якій вчиняються такі правопорушення, та мету їх скоєння. По-друге, пропонуємо уточнити таку ознаку, як особа злочинця, переліком її можливостей, що впливають з її становища й обумовлюють способи вчинення цих правопорушень.

Отже, злочини у сфері службової діяльності в переважній більшості переслідують корисні цілі – максимального збагачення за короткий проміжок часу і за будь-яку ціну. Найчастіше такою ціною стають інтереси служби. Вказане й характеризує такі злочини як корупційно спрямовані. Ця ознака обов'язково повинна бути врахованою під час розробки відповідної криміналістичної методики з метою надання працівникам правоохоронних органів на озброєння насправді цінні й дієві рекомендації зі своєчасного виявлення та ефективного розслідування злочинів у сфері службової

діяльності [13, с. 70]. Тож під злочинами у сфері службової діяльності корупційної спрямованості пропонуємо розуміти суспільно небезпечні винні діяння, що вчиняються задля збагачення службовими особами з використанням своїх повноважень і становища всупереч інтересам служби, а також можливостей, які випливають зі службового становища, котрі, як наслідок, підривають авторитет і порушують встановлений порядок функціонування та нормальну діяльність органів державного апарату, апарату місцевого самоврядування й інших юридичних осіб незалежно від форми власності.

Список використаних джерел: **1.** Шепітько В. Ю., Журавель В. А. Розслідування злочинів корупційної спрямованості: науково-практичний посібник./Нац. акад. правових наук України; НДІ вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса. Х.: Харків юридичний, 2013. 219 с. **2.** Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика): навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 168 с. **3.** Горпинюк О. П. Деякі шляхи вдосконалення кримінально-правових норм про корупційні злочини та інші посягання, пов'язані зі службовим зловживанням. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2016. № 2. С. 275-282. **4.** Шемякін О. В. Протидія і запобігання корупційним злочинам у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2013. 242 с. **5.** Шевчишен А. В. Методологія проведення досліджень доказування корупційних злочинів у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Європейські перспективи.* 2016. № 1. С. 81-86. **6.** Савчук Т. І. Перспективи формування комплексної методики розслідування корупційних злочинів // Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 14 квітня 2016 року). Одеса, 2016. С. 123-125. **7.** Суворов О. М. Поняття службових злочинів корупційної спрямованості та їх криміналістична характеристика. *Часопис Академії адвокатури України.* 2014. № 4 (25). Том 7. С. 66-71. **8.** Дук А. В. Международные правовые и организационные аспекты борьбы с коррупцией //

Теория и практика противодействия: современные тенденции: тезисы докладов на международной научно-практической конференции (Минск, 25 апреля 2012 г.). Минск: Академия МВД, 2012. С. 83-86. **9.** Лебедева А. А. Криминологические аспекты рейдерства и коррупции // Теория и практика противодействия: современные тенденции: тезисы докладов на международной научно-практической конференции (Минск, 25 апреля 2012 г.). Минск: Академия МВД, 2012. С. 134-137. **10.** Абдиев К. М. Понятие коррупции и система уголовно-правовых средств борьбы с нею. По материалам Кыргызской Республики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. М., 1995. 20 с. **11.** Егорова Н. А. Преступления против интересов службы: [монография]. Волгоград: Волгоградский юридический институт МВД РФ, 1998. 354 с. **12.** Кирпичников А. И. Взятка и коррупция в России. Санкт-Петербург: Альфа, 1997. 351 с. **13.** Пчеліна О. В. Корупційна спрямованість як ознака окремих злочинів у сфері службової діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 5. Том 3. С. 67-70.

Одержано __. __. 2017